

круглі столи, презентації науково-методичної та популярної літератури для батьків.

Масові форми роботи проводяться педагогами-спеціалістами з батьками і дітьми всього дошкільного навчального закладу: за порадою спеціалістів батьки беруть участь у підготовці, організації святкових заходів, розвагах, іграх, спортивних іграх-змаганнях, вікторинах, відвідують «День відкритих дверей», семінари-практикуми, круглі столи, конференції, виїзні засідання, лекції за участю науковців, практичних медиків, психологів, психіатрів, працівників соціальних служб. Взаємовідносини між вчителем-логопедом та батьками повинні бути відвертими, базуватися на розумінні та довірі з перших днів знайомства [3].

Висновки. Необхідність взаємодії сім'ї та дошкільного навчального закладу обумовлені: загальною виховною метою, загальним предметом та загальним результатом педагогічної діяльності. Варто враховувати складність проблеми, яка заключається в тому, що дитина виступає тут як об'єкт загальної педагогічної діяльності та одночасно як суб'єкт того процесу. Працівники ДНЗ та батьки повинні здійснювати специфічну форму співтовариства, направленою на збереження та розвиток активної позиції дитини, на допомогу та підтримку дитини в оволодінні нею позиції суб'єкта в доступних їй видах діяльності [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загик Л. В. *Воспитателю о работе с семьей / Л. В. Загик, Т. А. Куликова, Т. А. Маркова. – Москва : Просвещение, 1989. – 192 с.*
2. Комінко А. В. *Модель взаємодії педагогів з батьками під час супроводу дітей з особливими потребами / А. В. Комінко, З. В. Толстолесова. // Логопед. – 2015. – №11. – С. 43.*
3. Рібцун Ю. В. *Співпраця вчителя-логопеда з батьками. Молодша логопедична група для дітей із ЗНМ / Ю. В. Рібцун. // Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання. – 2011. – №1. – С. 33–37.*
4. Тищенко С. В. *Методи емоційного стимулювання у роботі учителя-логопеда з батьками / С. В. Тищенко. // Логопед. – 2016. – №4. – С. 43.*
5. Фірсова І. Б. *Особливості взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю щодо питань розвитку мовлення дитини /*

І. Б. Фірсова. // Спеціальна освіта. – 2012. – №3. – С. 122–129.

6. Янова В. М. *Педагогіка співробітництва: сутність, ключові ідеї, форми та методи [Електронний ресурс] / В. М. Янова // Форуму педагогічних ідей «УРОК». – 2012.*

УДК 376.1-056.264-053.4:81'233:81'34

К. В. Забашта

*студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»*

К. О. Зелінська-Любченко

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ВИКОРИСТАННЯ ШУМОТЕРАПІЇ У КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ФОНЕТИКО- ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРозВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті розглядається методика шумотерапії, яка дає змогу впливати на розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку.

В статье рассматривается методика шумотерапии, которая позволяет влиять на развитие фонетико-фонематической стороны речи у детей дошкольного возраста.

In the article the method shumoterapiyi that allows you to influence the development of phonetic and phonemic aspects of children of preschool age.

Ключові слова: *мовленнєві порушення, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, шумотерапія, діти дошкільного віку.*

Ключевые слова: *речевые нарушения, фонетико-фонематическое недоразвитие речи, шумотерапия, дети дошкольного возраста.*

Keywords: *speech disorders, phonetic and phonemic speech underdevelopment, shumoterapiya, children of preschool age.*

Постановка проблеми. Шумотерапія є досить поширеним корекційним засобом постановки голосу серед вокалістів, проте у роботі логопедів, які працюють з дітьми різного віку, використовується дуже рідко. Проте зважаючи на досить високу ефективність подібних процедур, варто її адаптувати до можливостей дітей та використо-

увати з дошкільниками та школярами, які мають фонетико-фонематичні порушення мовлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науково-теоретичний аналіз як вітчизняних, так і зарубіжних літературних джерел із проблеми організації та проведення навчально-виховної роботи в умовах логопедичної групи, зокрема з дітьми із фонетико-фонематичними порушеннями мовлення, виявив наявність певної кількості науково-методичних публікацій (О. В. Барінова, А. В. Калініченко, С. В. Коноваленко, О. І. Лазоренко, Н. В. Ніщева, Ю. В. Рібцун, К. М. Слюсар, О. Б. Споришева, Т. В. Туманова, Т. Б. Філічева, А. В. Ястребова та ін.).

Проблемі навчання та виховання дошкільників із ФФНМ присвячені численні науково-методичні дослідження, в яких розглядаються методи діагностики та корекції фонетико-фонематичних відхилень у дітей (М. Б. Ейдінова, Г. А. Каше, С. В. Коноваленко, Л. В. Лопатіна, О. М. Мастюкова, Л. В. Мелехова, Ю. В. Рібцун, Н. В. Серебрякова, Т. Б. Філічева, Г. В. Чіркїна та ін.).

Мета статті полягає у визначенні особливостей використання шумотерапії у роботі з подолання фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закономірності мовленнєвого розвитку в дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу є спільними, але при патології мовлення виявляються порушеними окремі відділи або функції мовленнєвого апарату, що негативно впливає на процес як породження мовленнєвих висловлювань, так і їх сприймання (О. О. Леонт'єв, О. Р. Лурія, Є. Ф. Собонович та ін.) [5, с. 11].

На розуміння та продукування мовлення значно впливає стан сформованості фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності. Найбільш порушеним він є у дошкільників з акустико-фонематичною та артикуляторно-фонематичною дислалією, псевдобульбарною дизартрією та її мінімальними проявами. Так, при акустико-фонематичній дислалії через порушення операцій впізнавання та порівняння звуків за їх акустичними

ознаками відбувається уподібнення звуків на основі спільності ознак (наприклад, для дітей видаються однаковим звучання та вимова слів бабка і папка). При артикуляторно-фонематичній дислалії внаслідок незавершеності процесів формування артикулювання та сприймання звуків виникають заміни звуків (миска – мишка) [2].

При псевдобульбарній дизартрії виникає палаталізація звуків (син – синь), а при стертій формі дизартрії спостерігається обмеженість слухового сприймання та контролю (чашки – шашки) [2].

У дошкільників із мінімальними проявами дизартрії, яка виникає внаслідок мікроорганічного ураження головного мозку, порушується моторна реалізація мовлення; через недостатність центральної регуляції страждає дихальна функція, з'являються мелодико-інтонаційні розлади [2, с. 20].

Когнітивна складова та адекватне (відповідно до ситуації та потреб) мовленнєве спілкування у дітей із ФФНМ переважно є сформованим. У них наявна правильна відповідність внутрішньої програми висловлювання його зовнішньому мовленнєвому семантичному вираженню. Але, як зазначають науковці, дошкільники з різними формами дизартрій відчують певні труднощі в лексико-граматичній складовій та зв'язному мовленні (О. М. Вінарська, Б. Ж. Монделлаерс, О. В. Правдіна, О. М. Пулатов, Ю. В. Рібцун, Е. Я. Сизова та ін.), а О. М. Мастюкова відмічає, що раннє ураження окремих складових мовленнєвої функціональної системи при дизартрії призводить до складної дезінтеграції всього мовленнєвого розвитку дитини [6, с. 164].

У дітей із дизартрією відмічаються труднощі у використанні лексичних засобів, які проявляється у вживанні слів, близьких за значенням або за звуковою схожістю.

З метою корекції зазначених відхилень і була виокремлена словниково-смілова компетентність. Формування навичок словотворення завжди балансувало на межі лексики та граматики, адже словотвір виступає як засіб збагачення словника та удосконалення морфологічних умінь дітей [5, с. 11].

У дошкільників із різними формами дизартрії труднощі в словотворенні проявляються у розрізненні на слух і самостійному використанні найскладніших морфологічних форм, зокрема дієслів, утворених префіксальним способом. У них наявне неправильне граматичне вживання фонем у кінці слова. Часто в мовленні випускають чи плутають прийменники, неправильно вживають відмінкові закінчення та числові категорії [5, с. 12].

Діти з фонетико-фонематичними недорозвиненнями мовлення відчують певні комунікативні труднощі, що проявляються у сором'язливості, мовленнєвому негативізмі. Завдання педагогів – вселити віру у власні сили та можливості кожного вихованця [3, с. 89].

Користуючись методом заглушення, дослідники отримали абсолютно несподівані результати. Виявилось, що виключення слуху, позбавлення голосу цього найважливішого регулятора, в ряді випадків не тільки не порушувало процес співу, але, навпаки, навіть покращувало його. У досліджах І. І. Левідова, наприклад, співаки брали ноти з більшою звучністю, упевненістю і природністю. При цьому вони могли співати навіть такі високі ноти, які їм не вдавалися в звичайному стані. Пояснюючи це парадоксальне явище, І. І. Левідов пише, що «... молодий співак в результаті неправильного співу, невміння використовувати свій голосовий матеріал сформував погану манеру звуковидобування, прищепив собі ряд шкідливих вокально-технічних навичок, сильно засмічуючи його голос, однак його вухо вже звикло до такого характеру голосу. Співак сам себе імітує. Якщо такого співаку сказати, наприклад, що він «співає горлом», «затискає звук», що це не його справжній природний тембр, а зіпсований поганими звичками, він не повірить і буде стверджувати, що такий характер звучання є саме його природним звуком, мало того – що таке звучання голосу йому подобається. У момент заглушення голос співака, неконтрольований і, отже, не коригований слухом, направляється по своєму природному руслу, а це може дати педагогу певний матеріал для судження про справжній характер голосу співака» [3, с. 112].

З поясненням І. І. Левідова можна погодитися, хоча воно і не є вичерпним. Якщо у дошкільника склалися неправильні навички звукоутворення, то заглушення як би розриває ланцюги сформованих неправильних умовних рефлексів, дитина уже не може керуватися слухом, перестає наслідувати та відтворювати свої колишні недоліки, орієнтується головним чином на свої внутрішні почуття, в результаті чого діяльність голосового апарату і направляється за її власним руслом [4, с. 91].

Потрібно також додати, що шум не тільки «вимикає» слуховий аналізатор, але і надає на нього сильну подразнюючу дію. Через слух шум діє на інші центри нервової системи, що призводить до відомої мимовільної зміни голосової функції.

Таким чином, звичайний шум, який заважає нам чути, шкідливий чинник, з яким ми постійно боремося, виступає тут як свого роду лікувальний засіб. Лікування шумом знайшло широке поширення в фоніатрії [2, с. 21].

Нерідко виліковуються шумотерапією такі найнеприємніші порушення мовлення, як заїкання, втрата голосу (афонія) і різного роду недоліки вимови. Київський фоніатр І. Я. Деражний, вже багато років успішно застосовує шумовий апарат власної конструкції для лікування заїкання, радить також користуватися шумотерапією перед публічним виступом: для цього автор рекомендує протягом 10 хвилин вважати вголос заглуженим [5, с. 12].

Подальші досліді з вимиканням слуху показали, що не всі однаково реагують на дію шуму. Так, у деяких дітей під впливом шуму голос стає досить невпевненим, співаку важко зберегти правильну інтонацію, темп мовлення помітно сповільнюється, порушується ритм вібрата.

Інші, навпаки, виявляють при дії шуму значну впевненість в співі, помічається навіть кілька підкреслених вимовлянням слів і фраз, інтонація не страждає, ритм не спотворюється, милозвучність голосу зростає, тембр набуває великої насиченості обертонами [3, с. 89].

Далі виявилось, що діти по-різному реагують на шуми різного спектрального складу: якщо в шумі переважають низькі

частоти, то такий шум оцінюється як м'який, приємний, і він, як правило, стимулює голосову функцію. Шуми ж з переважанням високих призвуків (високочастотні) оцінюються як тверді, колючі, неприємні і погано позначаються на голосі. З цього ми можемо зробити важливий практичний висновок: в акомпанементі співакам повинно міститися більше низьких, м'яких звуків і менше різких, високих.

Негативна дія високих частот на голосову функцію співака пояснюється тим, що ці високі частоти сильно маскують, заглушають найважливішу акустичну якість голосу – його високий формант. Дошкільник перестає відчувати дзвінкість свого голосу, робить всілякі спроби її відновити, не досягає результату й відмовляється говорити. Крім того, за багатьма дослідженнями, звуки з переважанням високих частот самі по собі мають негативний вплив на слух людини та її нервову систему [3, с. 67].

Чим же пояснити, що різні діти по-різному реагують на заглушення? На наш погляд, розгадку цього явища слід шукати в тому, наскільки у дитини розвинене внутрішнє відчуття (м'язове, вібраційне тощо). Адже коли дитина себе не чує, вона керується в управлінні голосом тільки своїми внутрішніми почуттями. Зважаючи на це досвід з заглушенням можна з успіхом рекомендувати як метод визначення ступеня самостійності їх внутрішньої чутливості або як свого роду пробу міцності сформованих навичок.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Шумотерапія – інноваційний та малодосліджений метод в роботі логопеда. Він потребує детальнішого вивчення у контексті подолання мовленевих порушень, у тому числі фонетико-фонематичних порушень мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Богуш А. М., Бельська Г. В., Богінч О. Л. та ін.]; наук. керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д. п. н. – К. : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012. – 26 с.
2. Баль Н. Н. Средовыересурсыобучения и воспитаниядетей с нарушениями речи / Н. Н. Баль // Современные технологии диагностики, профилактики и коррекции

- нарушений развития [материалы науч.-пр. конф. (10–11 окт. 2005 г., в 3 т.)] / Моск. гос. пед. ун-т. – М., 2005. – Т. 2. – С. 19–24.
3. Основы теории и практики логопедии [текст] / под ред. Р. Е. Лезвиной. – М. : Просв., 1967. – 367 с.
 4. Рибцун Ю. В. Использование коррекционной программы «Дошкольник» в обучении детей с нарушениями речи в условиях инклюзии / Ю. В. Рибцун // Логопедические технологии в условиях инклюзивного обучениядетей с нарушениями речи [материалы Междунар. науч.-практ. конф. (21 марта 2013 г., Урал. гос. пед. ун-т, г. Екатеринбург, Россия)] – Ч. II. – Екатеринбург : УГПУ, 2013. – С. 89–94.
 5. Рибцун Ю. В. Використання ігрових прийомів у розвитку артикуляційної моторики молодших дошкільників із ЗНМ / Ю. В. Рибцун // Дефектологія. – 2008. – № 1. – С. 11–13.
 6. Рибцун Ю. В. Віршики, картинки, звуки для забави і науки. Фонетико-фонематична компетентність дошкільника (у двох частинах) [альбом для ігор-занять з дітьми 3–6 років]. – Х. : Видавнича група «Основа», 2013. – 176 с.

УДК 376.1-056.24: [37.02: 371.382]

В. П. Іванова

вчитель-логопед ДНЗ №1 «Ромашка»

В. О. Малишевська

вихователь групи компенсуючого типу для дітей з вадами мовлення, завідувач ДНЗ №1 «Ромашка»

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ

У статті розкрито особливості впливу дидактичних ігор на дітей із загальним недорозвиненням мовлення під час корекційних занять.

В статье раскрыты особенности влияния дидактических игр на детей с общим недоразвитием речи во время коррекционных занятий.

In the article the features of influence of didactic games for children with general under development of speech during remedial classes.

Ключові слова: дидактична гра, загальне недорозвинення мовлення, корекція.

Ключевые слова: дидактическая игра, общее недоразвитие речи, коррекция.

Keywords : didactic game, general under development of speech, correction.